

Rapport 2012:54

Kungsparken, fornlämning 20, Malmö

Arkeologisk förundersökning 2010–2012

Per Sarnäs

Rapport 2012:54

Kungsparken, fornlämning 20, Malmö

Arkeologisk förundersökning 2010–2012

Per Sarnäs

Fornlämningsnr: 20
Kungsparken, Malmö stad
Malmö kommun
Skåne län

Sydsvensk Arkeologi AB

Kristianstad

Box 134

291 22 Kristianstad

Telefon (Regionmuseets växel): 044-13 58 00

Malmö

Erlandsrovägen 5

218 45 Vintrie

www.sydsvenskarkeologi.se

© 2012 Sydsvensk Arkeologi AB

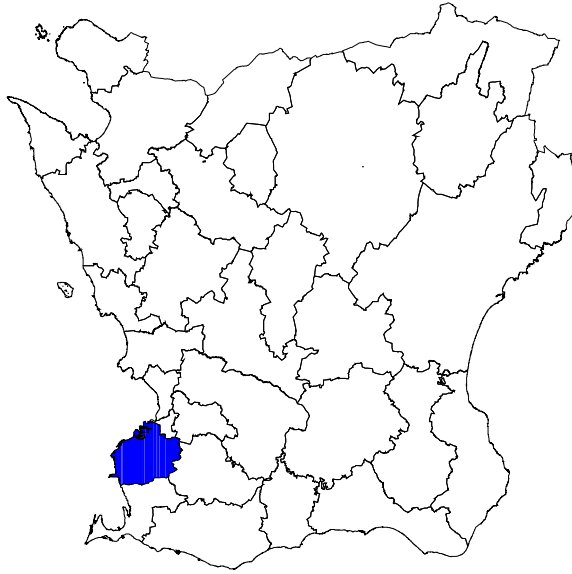
Rapport 2012:54

Omslag: Schaktet där gravresterna påträffades. Foto: Per Sarnäs

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle.

Innehåll

Inledning	5
Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar	5
TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR	7
Undersökningsresultat	8
Referenser	10
Administrativa uppgifter	11

Figur 1. Karta över Skånes kommuner med Malmö markerat med blått.

Figur 2. Karta över centrala Malmö. Kungsparken ligger sydost om Malmöhus.

Inledning

Med anledning av att Gatukontoret i Malmö stad ändrade på belysningen i Kungsparken genomförde Sydsvensk Arkeologi en flundersökning i form av en schaktningsövervakning enligt beslut av länsstyrelsen i Skåne län (431-4597-10). Gatukontorets arbeten som utfördes av Svevia innebar att ett antal lyktstolpar flyttades och kortare kabelschakt grävdes.

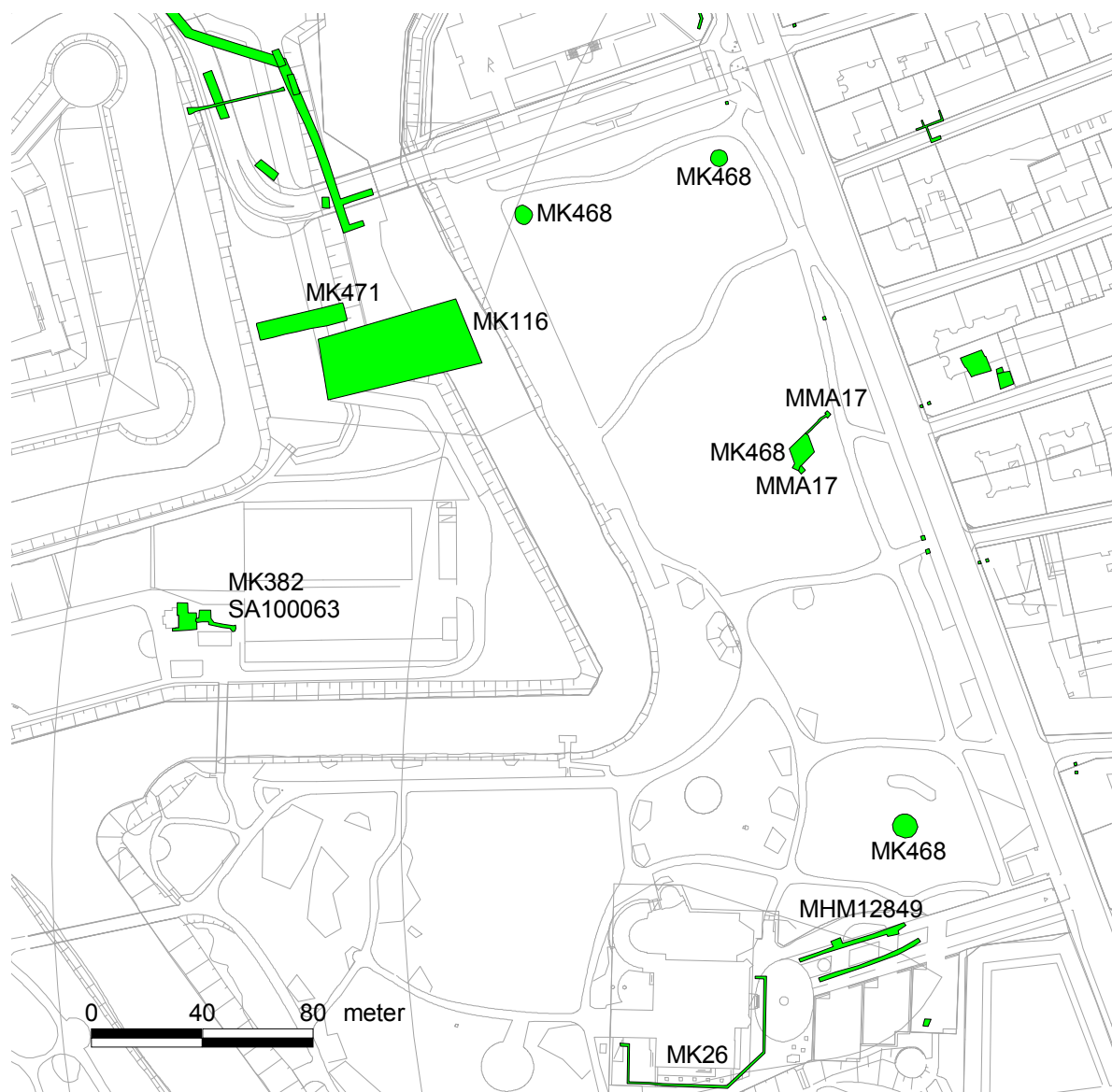
Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar

I början av 1300-talet bebyggdes området från nuvarande Malmöhus i väster till Drottningtorget i öster med enklare lerkliningshus (Rosborn 1984). Detta innebär att även den nuvarande Kungsparken var bebyggd under den senare delen av medeltiden.

Det tidigaste franciskanerklostret i Malmö var beläget i kvarteret Fisken, men munkarna beklagade sig över att klostret var osunt och gjorde att bröderna insjuknade och dog. År 1489 fick franciskanerna i Malmö tillstånd av påven att flytta klostret till en annan plats i staden. Den nya klosteranläggningen anlades i den nuvarande Kungsparkens sydöstra delar och ut i Slottsgatan. Väster om klostret låg kyrkogården. År 1528 skänkte den danske kungen Fredrik I klostret som hospital till staden. År 1675 fanns det planer på att riva samtliga hospitalsbyggnader eftersom en utvidgning av fästningsverket i området planerades. Malmöhistorikern Anders Isberg menade att klosteranläggningen upptog tre särskilda tomter eller områden, avdelade av Grynbodgatans förlängning i väster; Vestre Hospitals strede. På den östra av de båda tomterna som fanns norr om stredet, fanns klosterbyggnaderna med tillhörande kyrkogård. I de västra fanns Gråbrödernas apelhage. Söder om stredet, utmed stadsgraven, fanns brödernas kålhagar.

De tre klosterkvarteren har lokaliserats till nuvarande Slottsgatans södra del, sydöstra delen av Kungsparken och sydöstra spetsen av bastionen Karl Gustav, med den därutånför belägna delen av yttre slottsgraven. Enligt Isberg låg Gråbrödernas kyrka nordost om dagens Casino Cosmopol (Isberg 1923).

Norr om franciskanerklostret finns det belagt att så kallade stenbodar har varit belägna. ”Östre stenboder” omtalas år 1667 i samband med rivning. De ska ha varit uppförda vid nuvarande Slottsgatan, strax norr om klostret, och varit tio stycken till antalet. Samma år omtalas även ”westre stenboder”, (tre stenbodar

och tre ödeplatser) vilka ska ha varit belägna på platsen för den tidigare bastion Carl Gustav, i den västra delen av Kungsparken.

År 1583 sker en värdering av fem bodar kallade ”Jörgen Mön-
ters (Kocks) steenboder”. Steenbodarna omtalas även i samband
med nedbrytningen på 1660-talet som ”de norder steenboder”.
Bodarna, vilka var åtminstone 17 stycken till antalet, låg på rad i
öst-västlig riktning, ganska centralt i nuvarande Kungsparken
(Ibid., se även figur 8 i Rosborn 1984).

För att bereda fästningen Malmöhus friare skjutfält fick borgar-
na år 1675 order om att nedbryta all bebyggelse, inklusive hos-
pitalsbyggnaderna, i den nuvarande Kungsparken (Bager 1971).
Den slutgiltiga nedrivningen verkar ha skett år 1676.

Figur 3. Karta över genomförda undersökningar i kungsparken. Den del av de äldre undersökningarna saknar lägesangivelser och finns därför inte med på kartan.

Under 1800-talet förekom det exercisövningar i parken och från 1830-talet kunde man bevittna spö- och risstraff. År 1869 förbereddes området inför parkanläggandet, men innan de organiserade schaktningsarbetena påbörjats hade lump- och bensamlare grävt egna gropar på platsen (Myllenberg 1945).

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

År 1968 anlades ett VA-system strax nordost om restaurang Kungsparken i den södra delen av Kungsparken. I ett par av schakten framkom raseringslager med människoben, kisthandtag samt stenmurar, sannolikt lämningar efter franciskanerklostret (G74:01).

I samband med en avschaktning för en nerfartsramp år 1979 påträffades människokranier vid grottan i Kungsparken (Persson 1979; G74:02).

I den norra delen av Kungsparken, utmed Malmöhusvägen, utfördes år 1980 en schaktningsövervakning inför anläggandet av en cykelled. Här noterades endast ett tunt lager med kalkbruk och tegelkross, samt under detta bottensanden. Sannolikt har området schaktats ur i senare tid (Narde 1980).

Samma år utfördes en antikvarisk kontroll av fjärrvärmearbeten från kv. Slottshagen till restaurang Kungsparken. I den mellersta delen av det öst-västra schaktet framkom människoben i ett omrört lager. Schakten bestod merendels annars av omrörda lagerbildningar (Nyberg 1980).

Vid undersökningar år 1985 framkom enligt arkivhandlingar lerlager, raseringslager, vegetationslager och en knadderstengata. Undersökningsschakten verkar vara spridda över ett större område i Kungsparken. Det finns även omnämnt fynd av människoskelett (G74:12).

Inför byggandet av Citytunneln i Malmö utfördes år 1993 en arkeologisk förundersökning inom bastionerna Nyköping och Norrköping, samt Östra ravelinen. Fyra schakt togs upp i områden som alla varit utsatta för omfattande förflyttningar av utfyllnadsmassor. Inga medeltida lämningar påträffades, dock fanns i ett av schakten ett parti av en stenläggning (Thörn 1993).

Inför en tillbyggnad av restaurangen till Casino Cosmopol (tidigare restaurang Kungsparken) och ombyggnad av väg, utfördes år 2001 en arkeologisk förundersökning. I ett av schakten, endast ca 30 meter framför restaurangen, framkom bl.a. ett 40-tal kranier i omrörda massor. I den västra delen av schaktet fanns även ett kalkbrukslager på ca 1 meters djup. Skelettdelarna kommer troligen från klosterområdets eller det senare hospitalets begravningsområde. Kanske utgör det samlade fyndet av

kranier en återbegravning av skelett som påträffats i andra delar av Kungsparken (Nilsson 2006; MHM 12849).

Inför utbyggnad av fjärrvärmenätet till Kungsparkens kasino utfördes en övervakning av schaktningsarbetena runt kasinot. Ledningsschaktet var 100 meter långt och 1 meter djupt. Vid schaktningsarbetet påträffades inga äldre lämningar (Assarsson 2006; MK 26).

I samband med uppsättande av staket längs Kungsparkens östra sida år 2007 kunde ett kalkbrukslager observeras i ett av schakten (Thörn 2008).

Med anledning av planteringar och grundläggning av konstverket Diana i Kungsparken utfördes arkeologiska förundersökningar i oktober 2008. I den nordöstra delen av Kungsparken kunde arkeologiska lämningar konstateras i form av ett större kulturlager och en nedgrävning som skar genom lagret. Den grusiga och steniga fyllningen i nedgrävningen gör det möjligt att tolka det som rester efter en mindre gata i det forna kvarteret. I den södra delen av Kungsparken framkom bl.a. humana skelettdelar, vilket gör det möjligt att tolka lämningarna som platsen för franciskanerklostrets kyrkogård (Jönsson 2008; MK 468).

År 2009 gjordes en mindre förundersökning i form av en schaktningsövervakning men schaktningen hade genomförts då Malmö Museer kontaktades. I de schakt som alltjämt gick att studera framkom enstaka fynd som daterades till 1400–1500-tal (Jönsson 2009).

År 2007 gjordes en förundersökning i samband med tillbyggnad av Slottsträdgårdscaféet (Einarsen 2008, MHM382). Vid undersökningen framkom ett lergolv och ett stolphål. Tre år senare gjordes ytterligare en förundersökning i samband med ledningsarbeten varvid enbart raseringsmassor framkom. De understa lagret torde kunnaknytas till den medeltida bebyggeslen (Jönsson 2010, SA100063).

Undersökningsresultat

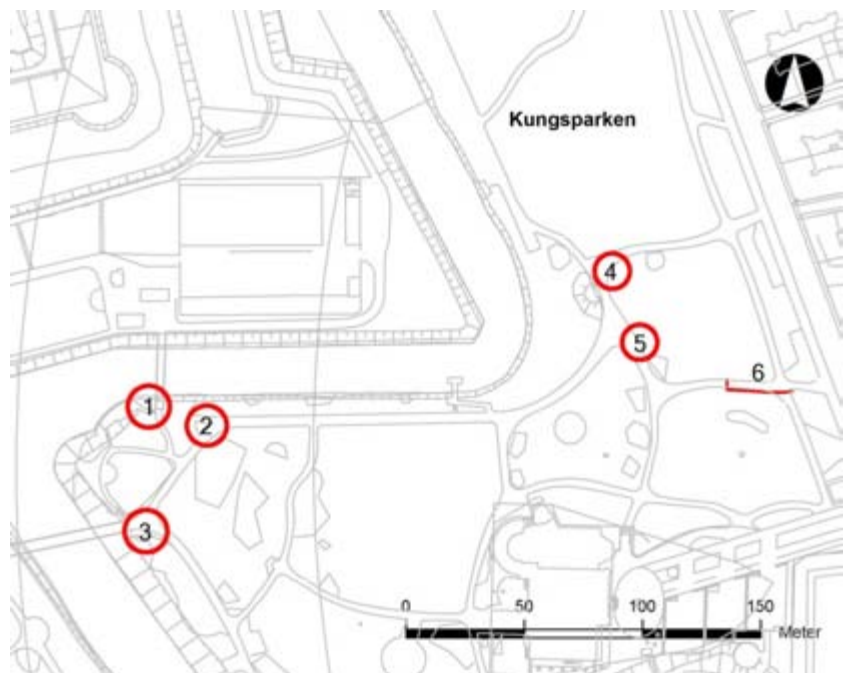
Arbetet med att riva gamla belysningsstolpar och sätta upp nya innebar begränsade markingrepp och därmed små möjligheter till arkeologiska iakttagelser.

I schakt 1–3 framkom inget av antikvariskt intresse.

Schakt 4 togs upp vid grottan ”Ormet” för att placera en ny stolpe. I schaktet påträffades lite keramik som daterades till skiftet 1700-/1800-tal och kan vara rester efter det kanonbåtsupplag som låg här under Napoleonkrigen (Reisnert muntl.).

Vid schakt 5 flyttades en stolpe ca en meter och i de uppgrävda massorna påträffades tegel och lite djurben.

Schakt 6 drogs en längre sträcka och i schaktmassorna påträffades rester av en kistbegravning. Troligen rör det sig om en sedan tidigare skadad grav då ingen nedgrävning eller ben påträffades i själva schaktet. I schaktmassorna framkom stora delar skelettet av en människa (troligen kvinna) och kistbeslag. Av kistbeslagen att döma torde det röra sig om en 1800-tals begravning.

Figur 4. Schakten 1–5 är manuellt inprockade medan schakt 6 är inmätt med nätverks RTK.

Figur 5. Den gamla lyktstolpen har lyfts upp vid schakt 5 och står bakom grävmaskinen. Hålet för lyktstolpens nya placering grävs.

Referenser

- Assarsson, H. 2006. Kungsparken. Dokumentation inför utbyggnad av fjärrvärmenätet inom RAÄ 20. Malmö stad, Skåne län. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Malmö Kulturmiljö. Enheten för Arkeologi Rapport 2006:037. Malmö.
- Bager, E. 1971. Malmö byggnadshistoria till 1820. Malmö stads historia. Första delen. (Bjurling, Oscar red.). Malmö.
- Isberg, A. U.. J:r. 1923. Handbok med uppgifter och förklaringar till A. U. Isberg S:rs historiska karta över Malmö stad av år 1875. 2.a uppl. Malmö.
- Jönsson, L. 2008. Kungsparken. RAÄ 20, planteringar och konstverk. Malmö stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning 2008. Malmö Kulturmiljö. Enheten för Arkeologi Rapport 2008:087.
- Jönsson, L. 2009. Kungsparken. Dokumentation i samband med lednings- och brunnsarbete vid konstverket diana inom RAÄ Malmö 20:1. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning 2009. Malmö Kulturmiljö. Enheten för Arkeologi Rapport 2009:027.
- Jönsson, L. 2010. Slottsträdgårdscaféet. Arkeologisk förundersökning 2010. Sydsvensk Arkeologi. Rapport 2010:29.
- Larsson, S., Reisnert A. och Thomasson J. 2006. Liljan: Erfarenheter och reflektioner. Liljan - om arkeologi i en del av Malmö. Larsson, Stefan (red.).
- Myllenberg, B. 1945 Några data ur Malmö stads planteringars historia Malmö fornminnesförening årsskrift 1945. Malmö.
- Nilsson, Th. 2006. Kungsparken. Dokumentation i samband med tillbyggnad av restaurang och ombyggnad av väg inom RAÄ 20. Malmö stad, Skåne län. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning 2001. Malmö Kulturmiljö Enheten för Arkeologi Rapport 2006:061. Malmö.
- Rosborn, S. 1984. Malmö. Den medeltida staden och dess omland. Medeltidsstaden 67. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museum. Stockholm.
- Thörn, R. 2008. Kungsparken. Undersökning i samband med uppsättande av staket längs Kungsparkens östra sida. RAÄ nr 20, Malmö stad, Skåne län. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning 2008. Malmö Kulturmiljö Enheten för Arkeologi Rapport 2008:005. Malmö.

Opublicerat material

- Narde, E. 1980. Rapport, Kungsparken, Malmö 1980. Schaktning för cykelled. Arkivrapport G74:04.
- Nyberg, T. 1980. Arkeologisk undersökning, Kungsparken, Malmö, Okt. 1980. MHM 6318. Arkivrapport G74:05.
- Persson, J. 1979. Rapport över utförd arkeologisk dokumentation vid grottan i Kungsparken, Malmö. Arkivrapport G74:02.
- Thörn, R. 1993. Citytunneln i Malmö: undersökningar inom bastionerna Nyköping och Norrköping, samt Östra Ravelinen. Stadsantikvariska avdelningen, Malmö Museer. Malmö. Arkivrapport G74:11. Rapport över arkeologisk förundersökning.
- Arkivhandlingar Malmö museer: G74:01 och G74:12.

Administrativa uppgifter

Sydsvensk Arkeologi AB dnr:	100028
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-4597-10
Datum för beslut:	2010-03-31
Projektnummer:	100028
Län:	Skåne
Kommun:	Malmö
Socken:	Malmö
Fastighet:	Innerstaden 1:14
Läge:	Ekonomiska kartan, blad 2C:23
Koordinatsystem:	Sweref 99 TM
X koordinat:	6163777
Y koordinat:	373502
Höjdsystem:	RH70
M ö.h.	ca 4
Fältarbetstid:	2010-05-20–2012-05-20
Antal arbetsdagar:	3
Antal arkeologtimmar:	11
Antal maskintimmar :	—
Exploateringsyta:	—
Undersökt yta:	—
Platschef:	Per Sarnäs & Joakim Frejd
Personal:	—
Projektgrupp:	—
Underkonsulter:	—
Uppdragsgivare:	Malmö stad, Gatukontoret
Tidigare undersökningar:	—
Fynd:	—
Dokumentationsmaterial:	Digitala foton, Intrasisprojekt; Malmö museer: MMA 72, Arkivnr. G74:22
Kostnader:	16 900:-

Sydsvensk Arkeologi AB

Rapporter 2011

1. Fastigheten Kristianstad 4:4, Kristianstad stad, FU 2011, Christer Carlsson
2. Innerstaden 1:14 – Södergatan, fornlämning 20, Malmö stad, Malmö kommun, FU 2011, Ingrid Gustin
3. Skanörs kyrka och kyrkogård, Skanör med Falsterbo socken, Vellinge kommun, FU 2004 och 2005, Lars Salminen & Ingrid Gustin
4. Stallbyggnad vid Ugerups säteri, Köpinge socken, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
5. Invändiga arbeten i Vä kyrka, Vä socken, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
6. Husbyggnation inom fastigheten 61:113, Gualöv socken, Bromölla kommun, SU 2011, Christer Carlsson
7. Öllsjö 67:1, Skepparslöv socken, Kristianstad kommun, AU 2011, Ylva Wickberg
8. Skanör 40:12, Vellinge kn, FU 2011, Per Sarnäs
9. Provgropar inom Kristianstad 4.4, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, FU 2011, Christer Carlsson
10. Vintrie Park – område C1. Fastighet Vintrie 20:1, Bunkeflo socken, Malmö kommun, FU 2011. Kristian Brink
11. Fastigheten Kristian IV, Rådhuset, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, SU 2011, Christer Carlsson
12. VA-ledningar i Järnvägsgatan m.fl., Ängelholm, Ängelholms kommun, FU 2011, Jan Kockum
13. Sankt Gertrud 4, fornlämning 20, Malmö stad, Malmö kommun, FU 2012, Per Sarnäs
14. Kabeldragning vid Östra Centrum, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
15. Borgeby 16:8. Ny maskinhall 2011, Lomma kommun, FU&SU 2010-2011, Lars Salminen
16. Rördragning inom Kristianstad 93:1, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
17. Tygelsjö 76:1. Tygelsjö socken, Malmö kommun. FU 2011, Joakim Frejd
18. Kvarteret Minerva 24, Helsingborgs stad, Helsingborgs kommun. FU, schaktövervakning, 2012. Thomas Linderöth
19. Dösemarken – Limhamn 155:501, Malmö 126 & 129, Hyllie sn, Malmö Stad, Skåne, SU 2010. Åsa Berggren & Kristian Brink
20. Degeberga 26:3, Degeberga socken, Skåne, SU 2011. Tony Björk & Ylva Wickberg
21. Fjärrvärme i Vallgatan, Gamla Skeppsbron och Snidaregatan i Åhus, Åhus stad, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
22. Husie 172:123, Husie socken, Malmö kommun. SU 2011. Joakim Frejd.
23. Stävie kyrkogård, Stävie socken, Kävlinge kommun. FU 2009. Therese Ohlsson.
24. Stjärnan 1, Malmö stad, Malmö kommun. FU 2011. Therese Ohlsson.
25. Uranienborg. S:t Ibb socken, Landskrona kommun. FU 2003. Therese Ohlsson.
26. Örja 1118, 11:1. Örja socken, Landskrona kommun. FU 2003. Lars Salminen och Therese Ohlsson.
27. Husvik. S:t Ibb socken, Landskrona kommun. FU 2003. Therese Ohlsson.
28. Yngsjö 295:2 m.fl. Åhus socken, Kristianstad kommun. AU 2012. Thomas Linderöth.
29. Limhamn 155:355 m.fl. Område 1, Bunkeflo 24:1, Hyllie socken, Malmö kommun. AU 2012. Kristian Brink.
30. Västra Klagstorp 56:1. Västra Klagstorps socken, Malmö kommun. FU 2012. Therese Ohlsson.
31. Byte av elanläggningar i Sövde kyrka. Arkeologisk förundersökning, schaktövervakning 2012. Fornlämning 65, Sövde socken, Sjöbo kommun. Thomas Linderöth.
32. Kv. Gamla staden 8:8, Mariakyrkan. Arkeologisk förundersökning, schaktningsövervakning 2012. Fornlämning RAÄ 42, Helsingborgs stad, Helsingborgs kommun. Thomas Linderöth.
33. Härlöv 50-53, Kristianstad sn, Kristianstad kommun. SU 2010-2011. Ylva Wickberg.
34. Jörgen Kristoffersen 6, Kristianstad stad, Kristianstad kommun. FU 2012. Christer Carlsson.
35. Vattentornsvägen & Västra Boulevarden. Kristianstad stad, Kristianstad kommun. FU 2012. Christer Carlsson.

36. Kv. Möbelsnickaren 9. Åhus stad, Kristianstad kommun. FU 2011. Jan Kockum & Christer Carlsson.
37. Stora Hammar 6:30, 16:136 & 16:137. Stora Hammar sn, Vellinge kn. AU 2012. Per Sarnäs.
38. Kristianstad 4:4 och 4:18, Kristianstad stad, Kristianstad kommun. FU 2012. Ylva Wickberg.
39. Klagstorp 56:1, fornlämning nr 18, Västra Klagstorp socken, Malmö kommun. FU 2012. Thomas Linderoth.
40. Åsumtorp 54:30 m fl. Kristianstad sn, Kristianstad kn. FU 2011. Bertil Helgesson & Ylva Wickberg.
41. Köpinge 21:24 m.fl. Arkeologisk slutundersökning 2011 inom fornlämning Stora Köpinge 100, Stora Köpinge socken, Ystads kommun, Skåne län. Thomas Linderoth.
42. Magnus Stenbock 1. Fornlämning nr 20, Malmö stad, Malmö kommun. FU 2012. Thomas Linderoth.
43. Ändring av minneslund vid Jonstorps kyrkogård, Jonstorps socken, Höganäs kommun. FU 2012. Thomas Linderoth.
44. Altona 21, Lybeck 10 och Innerstaden 1:14, fornlämning nr 20 i Malmö stad, Malmö kommun. FU 2012. Thomas Linderoth.
45. Vä 2:107. Fornlämning 269 & 271, Vä socken, Kristianstads kommun i Skåne län. Särskild undersökning 2010. Bertil Helgesson.
46. Bjäresjö kyrka. Bjäresjö socken, Ystad kommun. Arkeologisk förundersökning 2010. Ing-Marie Nilsson.
47. Kristianstad 4:4 och 4:10. Arkeologisk förundersökning 2012. Ing-Marie Nilsson.
48. Soltofta 8. Arkeologisk utredning 2012, Husie socken, Malmö kommun, Skåne län. Karina Hammarstrand Dehman.
49. Västra Boulevarden, Kristianstad, Skåne. SU 2012. Tony Björk & Lena Nilsson.
50. Kviinge kyrka. Kviinge 47:1, Kviinge socken, fornlämning 16. Arkeologisk förundersökning 2012. Ing-Marie Nilsson.
51. Fastigheten Ceres 1 i Ystad, Ystad stad, Ystads kommun. FU 2012. Lars Jönsson.
52. Innerstaden 1:14 – Lilla Torg, fornlämning 20, Malmö stad, FU 2011. Per Sarnäs.
53. Sankt Jörgen 7, fornlämning 20, Malmö stad, Malmö kommun. FU 2012. Per Sarnäs.
54. Kungsparken, fornlämning 20, Malmö stad, Malmö kommun. FU 2010–2012. Per Sarnäs.

